

III col·loqui internacional del projecte *Mimesi*

LA POÈTICA DE LA IL·LUSTRACIÓ: RAÓ & CÀNON

Universitat de Barcelona 6|7 octubre 2011

CÀNON LITERARI

La significació que aporta la forma literària en Luzán i Capmany

Ramon PLA (Universitat de Barcelona)

Darrere del títol que proposo —el de “la significació de la forma literària”— hi ha una pregunta que em sembla fonamental plantejar sempre que analitzem un text que teoritza sobre la literatura, si volem conèixer l’arrel del què proposa. Sempre, però especialment quan es tracta de retòriques i poètiques de matriu clàssica com, per exemple, les del segle XVIII. Per una raó: perquè aquests són textos dedicats, entre d’altres coses, a identificar les formes que millor garanteixen la qualitat d’una obra. I si és així, sembla raonable preguntar-se què aporten aquestes formes que són causa d’excel·lència literària.

He triat dos textos per verificar-ho: *La Poètica* de Luzán i la *Filosofia de la elocuencia* d’Antoni de Capmany. Es tracta de dues obres, certament, diferents, no només perquè responen a dues disciplines distintes —l’un és una poètica i l’altre una retòrica— sinó sobretot perquè tenen uns objectius que els fan reflexionar sobre textos literaris diferents: la poètica tracta específicament de l’art de la creació literària, i inclou naturalment la ficció, mentre que l’eloqüència tracta de l’art del discurs que pot tenir —i molt sovint té— un material referencial. Per tant, no les compararé. Les he triat, però, per les següents raons: en el cas de Luzán, perquè *La Poètica* és el més complet i el més influent dels textos teòrics del segle XVIII en castellà. Pel que fa a la *Filosofia de la elocuencia* —em referiré gairebé sempre a la primera edició, la de 1777— l’he triat perquè els quaranta anys que separen les dues publicacions permeten observar alguns canvis significatius en els plantejaments retòrics, i perquè el text de Capmany aconseguí una divulgació enorme, que influí en les nombroses retòriques que ha produït la nostra cultura.

En síntesi: els dos textos que he analitzat no pressuposen cap informació singular i pròpia de la literatura i assignen, en conseqüència, a la forma —identificada amb l’*elocutio*— una funció només complementària: facilitar una recepció més plaent o més emotiva del pensament implícit o explícit en el text. Per això a l’hora de jutjar el valor del text —no l’elegància o l’entusiasme amb què se’ns transmet— els criteris que es posen en joc són els mateixos que aplicarien a un text referencial: la veritat o mentida del que diu, el valor moral de les idees que el text comunica, o el profit que aporta als individus i a la societat.